

De Nieuwe Haven van Texel, met het Dorp 't Schilt in 't verschiet

Jaargang 31 (2019), nr. 2

Onlangs is door aankoop via veiling een mooie prent toegevoegd aan de collectie van de topografisch-historische atlas van het Regionaal Archief Alkmaar. De afbeelding, die 31 bij 41,5 cm meet, toont een stukje van de Rede van Texel, het gebied waar schepen in relatief rustige omstandigheden wachtten op de juiste wind om uit te varen en water en proviand konden inslaan.

De prent is gemaakt naar een tekening met penseel die is vervaardigd door tekenaar en prentkunstenaar Dirk de Jong uit Rotterdam die werkzaam was tussen 1779 en 1805. Van zijn hand zijn talloze zeegezichten bewaard gebleven. Deze tekening van De Jong wordt in het Noord-Hollands Archief bewaard en is zonder tekst. Later is de voorstelling in koper gezet en door verschillende drukkers uitgegeven. Geregeld is daar tekst aan toegevoegd. Het exemplaar dat het Archief nu sinds kort in bezit heeft, een uitgave door Georg Balthasar Probst, is vermoedelijk aan het einde van de achttiende eeuw gemaakt. In het Nederlands en Frans is de tekst toegevoegd 'De Nieuwe Haven van Texel met het Dorp 't Schilt in het verschiet'.

De haven van Oudeschild rechts, waar tientallen masten zichtbaar zijn en een vuurbaken op het havenhoofd staat, is in 1780 in gebruik genomen.

De oorspronkelijke tekening van Dirk de Jong dateert uit 1782 en is door hem 'naar het leven getekent', wat zoveel wil zeggen dat hij waarheidsgetrouw is. De latere koperplaat heeft verschillende eigenaren gekend. Het vermoeden is dat Probst een van de laatste gebruikers moet zijn geweest. Zijn afdruk kent wat minder details dan eerder bekende afdrukken, een teken dat de plaat uitgeput en versleten begon te raken. Zo is op vroegere afdrukken op de voorgrond in het water duidelijk een school bruinvissen te zien. Wat verder heel mooi is aan de nieuwe aanwinst zijn de kleuren. Het betreft een met de hand ingekleurde prent en ondanks de leeftijd van het geheel komen de kleuren nog steeds sprankelend op de toeschouwer over. Je hoort de zeilen bijna klapperen in de wind. Eenzelfde prent, maar dan met andere kleuren ingekleurd, staat afgebeeld in *'t Lant van Texel, een geschiedschrijving* van J.A. van der Vlis (Den Burg, 1977).

Het bestuur van de Stichting Bejaardencentrum Schagen vraagt per 1 maart 1968 voor het **Bejaardencentrum „VILLA SCAGHA”**:

a. 1e KOOKSTER

b. ZIEKENVERZORGSTER

Voor de functie genoemd onder **a** is een ruime ervaring vereist.

Woonruimte aanwezig.

Salaris volgens richtlijnen Nederlandse Federatie voor Bejaardenzorg.

Sollicitaties te richten aan de directrice, Bernhardstraat 34, Schagen.

Advertentie
in het Noordhollands
Dagblad, dagblad voor
Alkmaar en omgeving,
6 januari 1968.

Nieuwe medewerker voor particuliere archieven

In september van dit jaar heeft het team Collectiebeheer & Advies versterking gekregen van Jeltsje Stobbe. Jeltsje is verantwoordelijk voor het particulier archief. Zij zal actief op zoek gaan naar archieven van stichtingen, verenigingen, bedrijven en personen. Deze vormen een mooie aanvulling op de overheidsarchieven en bieden soms een heel nieuw perspectief op de geschiedenis van stad, dorp of streek. Bij particulier archief denkt men al snel aan brieven, envelopjes met foto's of een oud dagboek. Particulier is echter veel meer dan dat: ook archieven van bedrijven, sportclubs, verenigingen, stichtingen, families en natuurlijk kerken vallen hieronder. Eigenlijk al het archief dat geen overheidsarchief is: dat deel van het maatschappelijk geheugen dat door de burger zelf gevormd wordt. Waar de overheid verplicht is om op een bepaalde manier met haar archief om te gaan - de overheid bewaart het immers om verantwoording van bestuur te kunnen afleggen - daar is de particuliere organisatie of de privépersoon tot niets verplicht.

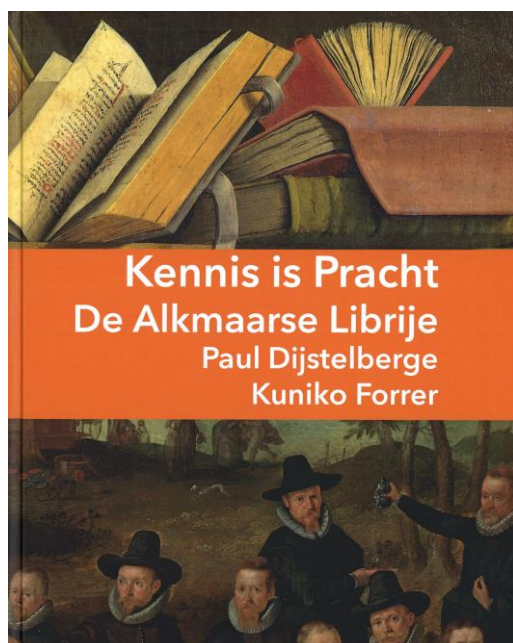
De archieven die door Jeltsje worden bewerkt laten zien hoe gevarieerd het aanbod van particulier archief kan zijn: een molenvereniging, een verzorgingstehuis voor ouderen, een floralia vereniging, een amusementsorkest, een lokale afdeling van de geheelonthoudersbond en een roeiclub. Tezamen slechts enkele planken archief, maar ook interessante inkijkjes in de geschiedenis van vrije tijdsbesteding in de kop van Noord-Holland, van het beheer van

molenerfgoed en natuurlijk van de ouderenzorg.

Archief van Stichting Bejaardenvoorziening Villa Scagha, 1964-1997

Het archief van het verzorgingshuis leek op het eerste gezicht het minst spannend. Niets bleek minder waar: de notulen lezen als lectuur die uiterst informatief blijkt. Verzorgingshuis Villa Scagha in Schagen werd gebouwd in de tijd van de eerste 'moderne' bejaardentehuizen in Nederland. De eerste bewoners namen hun intrek in het voorjaar van 1966. Waar ouderen tot voor kort nog met z'n allen op een slaapzaal zaten met slechts een bed en nachtkastje, had elke bewoner nu een eigen kamer. Zorgen had het bestuur al voor de opening op 3 mei 1966. De vensterbanken werden maar niet geleverd en men was bang dat de ouderen de biljartballen door de ruiten zouden schieten. Ook was er meteen discussie over 'dat het niet uit kan': om te voorkomen dat het pensioengeld omhoogging stelde men voor om een paar bedden op de ziekenkamers te verhuren voor 25 gulden per dag aan ouderen uit de buurt die tijdelijk verpleging nodig hadden. Aan de andere kant investeerde het bestuur ook in een piano voor zang- en voordrachtavonden en werd er aardig wat personeel aangesteld. Met regelmaat verscheen er tussen 1965 en 1971 in het Noordhollands Dagblad een advertentie voor een bejaardenverzorgster, kokkin of verpleegkundige.

Villa Scagha en andere 'moderne' bejaardentehuizen haalden huisvesting voor ouderen uit de taboesfeer. Na de Wet op Bejaardentehuizen in 1963 werden vele tehuizen gebouwd. Deze waren van meet af aan zo populair dat winst vaak voor welzijn ging; in een tv-aflevering van De Ombudsman uit 1970 werden deze misstanden aan de kaak gesteld, met alle politieke gevolgen van dien. Al snel werden vele tehuizen gebouwd met eigen kamers voor de ouderen zodat ze menswaardig konden wonen. Van armoezaal naar serviceflat, de naam voor een gezamenlijk huis voor ouderen is door de tijd heen flink veranderd: oude-liedenhuizen, gasthuizen, hofjes, diaconiehuizen, armenhuizen en barakken zijn langzaamaan vervangen door rusthuis, bejaardentehuis, ouderentehuis, verzorgingstehuis, serviceflat en woonzorgcomplex. Waar ouderen in vroegere tijden als armoedzaaiers werden weggestopt heeft men het nu vaak over actieve 60-plussers die in redelijke welzijn oud kunnen worden. Gelukkig maar.

Kennis is Pracht De Alkmaarse Librije

Op 12 september is het boek *Kennis is pracht: de Alkmaarse Librije* gepresenteerd. Er is lang aan gewerkt door Piet Verkruijsse, Paul Dijstelberge en Kuniko Forrer, boek-historici van de Universiteit van Amsterdam.

De Librije, de oudste bibliotheek van Alkmaar, ontstond in de zestiende eeuw en bevond zich oorspronkelijk in een ruimte boven het zuidportaal van de Grote Kerk. De boeken, met onderwerpen als theologie, geschiedenis, rechtswetenschap, geneeskunde en klassieke literatuur, zijn van de zestiende tot de achttiende eeuw bijeengebracht door Alkmaarse stadsbestuurders en rectoren van de Latijnse School. Het was een bibliotheek voor de Alkmaarse elite: de boeken zijn hoofdzakelijk geschreven in het Latijn. In de negentiende eeuw werd de ruim 300 banden tellende bibliotheek overgebracht naar het stadhuis en nu bevindt de Librije zich in het Regionaal Archief Alkmaar. Vandaag de dag heeft de collectie hoofdzakelijk een historische en culturele waarde. De Librije is een belangrijk stedelijk monument: het laat zien dat Alkmaar kennis en onderwijs altijd belangrijk heeft gevonden.

Het eerste dat opvalt aan het boek zijn de honderden illustraties. Prachtig versierde letters, handgeschreven aantekeningen, details van soms bevlekte en beschadigde perkamenten boekbanden, maar bovenal de details van mensen, dieren, planten, voorwerpen en gebouwen geven een bijzonder

> De eerste *Alkmaarsche Courant*, 7 januari 1799.

beeld van de boeken in de Alkmaarse Stadslibrije. *Kennis is pracht* is een boek waarin niet alleen de geschiedenis van de bibliotheek en alle boeken en hun schrijvers worden beschreven, maar waarin ook heel veel te zien is.

Paul Dijstelberge, conservator Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam en docent masteropleiding Boekwetenschap, is dit semester weer wekelijks bij ons te gast. Nu met een werkgroep studenten. Zij onderzoeken de boeken uit de Librije op bijzondere kenmerken zoals aantekeningen van vorige eigenaren. Ook worden de stukjes perkament bestudeerd die ter versteviging van de boekband zijn gebruikt en die in een aantal boeken zichtbaar zijn. Deze fragmenten bevatten vaak handgeschreven middeleeuwse teksten.

Paul Dijstelberge en Kuniko Forrer: Kennis is Pracht. De Alkmaarse Librije. Alkmaar, Stichting Alkmaarse Historische Publicaties, 2019. ISBN 978-90-821307-2-0. Prijs: € 24,95 Verkrijgbaar bij het Regionaal Archief Alkmaar en bij de boekhandel.

Alkmaarsche Courant gedigitaliseerd tot en met 1960

Op 7 januari 1799 verscheen de allereerste *Alkmaarsche Courant*. Eigenlijk betrof het hier alleen een naamswijziging, want de krant bestond al sinds december 1796 onder de naam *Noordhollandsche Courant*. De eerste jaren was de krant, gedrukt door Adrianus Sterck op de Oudegracht, slechts 22 bij 17 cm groot. Hij bestond uit vier pagina's; de eerste twee pagina's bevatten buitenlands nieuws, de volgende twee nieuws uit Alkmaar, familieberichten en een enkele advertentie.

Veel belangstelling voor de retrocomputerspellen tijdens de Open Dag op 9 november.

Er volgden meer naamswijzigingen in de lange geschiedenis van de krant. Vanaf februari 1811, in de Franse tijd, heette de krant *Gazette d'Alkmaar / Alkmaarsche Courant*. De berichten werden in het Frans en Nederlands afgedrukt. In december van dat jaar veranderde de krant van karakter. Nieuwsberichten verdwenen als gevolg van de ingevoerde censuur. De naam luidde nu *Affiches, annonces et avis divers d' Alkmaar / Advertentiën, aankondigingen en verschillende berigten van Alkmaar*. Vanaf december 1813 kreeg de krant weer de naam die hij nu nog heeft: *Alkmaarsche Courant*. Ook tijdens en vlak na de oorlogsjaren veranderde de naam een paar keer, maar vanaf november 1947 is de naam ongewijzigd gebleven, de laatste jaren als onderdeel van het Noordhollands Dagblad.

Dankzij de digitalisering kunnen de originele veilig in de klimaat-gereguleerde depots van het archief blijven staan. Geïnteresseerden kunnen de jaargangen 1796-1949 thuis op internet bekijken (kranten.archiefalkmaar.nl). De jaargangen daarna zijn vanwege auteursrecht afgeschermd en kunnen ingezien worden in de studiezaal van het Regionaal Archief en in een aantal KopGroep-bibliotheken.

Open Dag

De tweejaarlijkse Open Dag van het Regionaal Archief op 9 november trok ondanks het slechte weer veel belangstellenden. 365 mensen bezochten de studiezaal en de depots waar het Archief zich van zijn beste kant liet zien. Onder het motto 'Van Perkament tot Pac-Man' bewees het Archief dat het idee van stoffige, vergelpte documenten, hermetisch afgesloten van de buitenwereld, niet klopt. Naast prachtige middeleeuwse perkamenten oorkonden bewaart het Archief ook digitale documenten en zelfs computerspellen.

De depots van het Regionaal Archief, normaal gesloten, waren op deze dag geopend voor bezoekers. Medewerkers vertelden over de bijzondere boeken, kaarten, foto's, brieven en andere documenten die er worden bewaard. De oude films die werden vertoond trokken een aandachtig publiek. In de studiezaal was veel belangstelling - van jong en oud - voor de retrocomputerspellen op oude homecomputers en consoles, afkomstig uit de collecties van het Archief en van het Homecomputermuseum uit Helmond. Er was van tevoren veel ruchtbaarheid gegeven aan deze activiteit, hetgeen te merken was aan de vele jonge bezoekers die nu voor het eerst een kijkje kwamen nemen in het Archief. En als altijd kon men bij deskundige medewerkers terecht met vragen over genealogie, men kon de restaurator met perkament aan het werk zien en advies krijgen over het bewaren van papieren en digitale documenten. Van de mogelijkheid om oude floppy's te laten uitlezen werd dankbaar gebruik gemaakt, en in de verkoopstand kon men boeken en ansichtkaarten tegen gereduceerd tarief aanschaffen.

De Alkmaarse fotograaf Marcel Witte heeft foto's van de dag gemaakt die u kunt bekijken op de flickr-pagina van het Regionaal Archief (www.flickr.com/photos/archiefalkmaar/albums).

Uitgave: Regionaal Archief Alkmaar, Bergerweg 1, Postbus 9232, 1800 GE Alkmaar
Telefoon: 0728508200 - E-mail: <mailto:info@archiefalkmaar.nl> - Website: <https://www.regionaalarchiefalkmaar.nl>

Archivaria is een uitgave voor contribuanten van de stichting 'Vrienden van het Archief van Alkmaar en omgeving'. Het bestuur van de stichting wordt gevormd door dr. J.C.M. Cox (voorzitter), M. Noot, F. Timmer (secretaris) en S.P.A. Zuurbier (penningmeester).